

2024-2025 Eğitim-Öđretim Yılı

MÜHENDİSLİK ETİğİ

3.HAFTA

ETİK KODLAR

ÖđR. GÖR. KORAY ÇOŞKUN

Etik, Ancak Yasal Değil

Bir kamu görevlisinin yağmur altında ıslanan yaşlı bir insanı, makam arabasına alarak gideceği yere kadar götürmesi gibi durumlar.

Etik ve Yasal

Kamu görevlisinin kamu hizmeti bilinciyle hareket etmesi, adil ve tarafsız görev yapması, tasarrufa riayet etmesi gibi durumlar.

Etik Olan

Yasal Olmayan

Yasal Olan

Etik Değil ve Yasal Değil

Kamu görevlisinin iş sahiplerine karşı taraflı davranması, usulsüzlük ve yolsuzluk yapması gibi durumlar.

Etik Değil, Ancak Yasal

Kurumla iş ilişkisi olan bir firmadan kamu görevlisinin çocuğuna verilen bursun kabul edilmesi gibi durumlar.

Etik Olmayan

Dinlerde Ortak Ahlak İlkeleri

- DOĞRULUK
- ÖLDÜRMEK
- TEMİZLİK
- HIRSIZLIK YAPMAMAK
- İYİLİK VE YARDIMSEVERLİK
- ZİNA YAPMAMAK
- BÜYÜKLERE SAYGI
- YALANCI ŞAHİTLİK YAPMAMAK
- BAŞKALARINA ZARAR VERMEMEK

Evrensel Etik İlkeleri

- Adalet
- Hukukun üstünlüğü
- Doğruluk ve Dürüstlük
- Eşitlik
- Tarafsızlık
- Sorumluluk
- İnsan hakları
- Hoşgörü
- Saygı
- Demokrasi
- Hak ve Özgürlükler
- Emegın hakkı
- Tutumluluk

Evrensel Etik İlkeleri

- Doğru ve dürüst olmak
- Güvenilir olmak
- Sadık olmak
- Adil (adaletli) olmak
- Başkalarına yardım etmek
- Başkalarına saygı göstermek
- Vatandaşlık sorumluluğuna sahip olmak
- Yalan söylememek
- Başkasının hakkını yememek
- Karşısındakinin güç durumundan yararlanmamak
- Acısı olanın acısını paylaşmak
- Bireylerin eşitliğini kabul etmek
- Kaynakların adil dağıtılması ilkesini benimsemek
- En iyiyi aramak

“Etik ne yapmamız gerektiğini bilmektir.”

“Ethics is knowing what we had to do.”

(Socrates)

ETİK

Etik değerleri Kutup Yıldızı gibidir; ulaşamayacak olsak bile, gideceğimiz yönü ona bakarak buluruz.

“İnsan ahlak sahibi olabilmek için önce etik sahibi olmalıdır (Ricoeur 1992).”

Etik olmak ahlak kurallarına uymak ile ilişkili mi?

ETİK DEĞERLERE UYGUN DAVRANIŞLARIN SONUÇLARI

Etik değerlere uygun davranışların çeşitli sonuçları vardır. Bunlar olumlu ya da olumsuz sonuçlar olabilir. Olumlu sonuçlara baktığımızda şunları görebiliriz:

Saygınlık kazanma

Güvenirlilik

İyi bir imaja sahip olma

Problem çözümünde yardım görme

Etik değerler özellikle sosyal çalkantı dönemlerinde ahlaki çöküşü azaltır ve toplum açısından kötü niyetli girişimlere karşı önleyici rol oynar.

Toplumda kabul görme vb.

ETİK DEĞERLERE UYMAYAN DAVRANIŞLARIN SONUÇLARI

BİREYSEL	KURUMSAL	TOPLUMSAL
İşini kaybetme	Saygınlığını yitirme	Yozlaşmanın kurumsallaştırılması
Saygınlığını kaybetme	Müşterisini kaybetme	Etik değerlerin önemini yitirmesi
Toplumdan soyutlanma	İmajının zedelenmesi	Anemik davranışların yaygınlaşması
Güvenirliğini yitirme	İş birliğinin zayıflaması	
Kişisel benliğin zarar görmesi	Grup çalışmalarının etkililiğini yitirmesi	
Mesleksel ve örgütsel bağlılığın zayıflaması	Kurum içi iletişimin zarar görmesi	
Özsaygının yitirilmesi	Örgütsel bağlılığın zayıflaması	
Çalışma arkadaşlarıyla ilişkilerin bozulması		
Kişisel imajın bozulması		

ETİĞİN HEDEF VE AMAÇLARI

1. Günlük yaşamda, dil ve eylem alışkanlıklarından hareket ederek, insan eyleminin ahlaki açıdan iyi olarak görüldüğü koşulları araştırmak ve ahlaki eylemi diğer olası eylemlere (ahlakdışı, ahlaki olmayan) karşı sınamak,
2. İyi ile kötüyü birbirinden ayırt etmeyi öğrenerek ahlaki yargı verme yeteneği kazanmayı sağlamak,
3. Ahlaki yargılar verme ile birlikte, ahlaki yetkinlik ile toplumsal sorumluluk arasındaki temel ilkesel ilişkinin önemini ve anlamını kavratmak. Ahlaki yetkinlik geliştirmek.
4. Eleştirel-pratik yargılama gücü kazandırmak

Yukarıdaki hedef ve amaçları gerçekleştirmede **temel koşul**; katılımcılarının her birinin eşit söz hakkına sahip olduğu açık araştırma toplumdur.

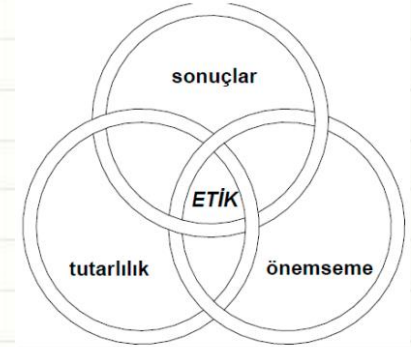
TEMEL ETİK MODELLERİ

Herhangi bir eylemin **etik açıdan değerlendirilmesinde** üç yaklaşım söz konusudur. Bu yaklaşımlar birbirlerini tamamlarlar ve bir etik karar verme sürecinin temelini oluştururlar. Bu yaklaşımlar;

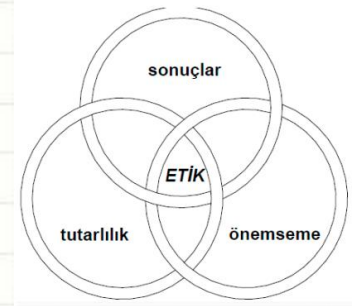
- 1. Tutarlılık, (öznel etik modeli)**
- 2. Sonuçlar, (nesnel etik modeli)**
- 3. Önemseme, (sorumluluk etiği)**

dir. Bu yaklaşımların her biri ayrı ayrı etik kuram olarak geliştirilmiştir ve birçok etik sistemin temellerini oluştururlar.

Borrom düğümü, bu üç yaklaşımın kenetlenmesini gösterir. Halkalardan birini çözerseniz sistem dağılır.

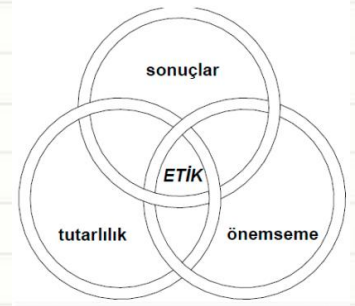
TEMEL ETİK MODELLERİ

1. Tutarlılık, (öznel etik modeli)

- Tutarlılık kuramına göre, **kişinin eylemleri kendi yapılandığı ilkeleriyle ne kadar tutarlı olursa, kişi o kadar etik**dir.
- Etik davranış, ahlaki yargı ve ahlaki davranış olarak ele alınırsa, tutarlılık bu ikisinin bir bütün oluşturduğunu savunur.
- İçselleştirilmiş eylem kavramı, tutarlılığı ifade eden deyimlerden biridir.
- Bir kişi belli bir durumda, ahlaki açıdan ne yapmak zorundaysa benzer durumlardaki tüm diğer kişiler de onu yapmaya zorunlu olmalıdır.
- Bu yaklaşım “**diğer insanlara, onların sana nasıl davranmalarını istediğin gibi davran**” altın kuralıyla evrenselleştirilir.

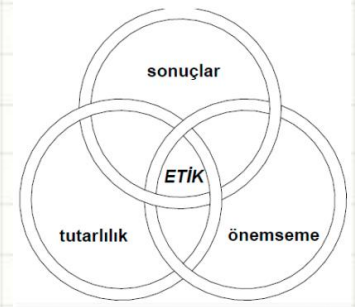
TEMEL ETİK MODELLERİ

2. Sonuçlar, (nesnel etik modeli)

- Sonuççu yaklaşımda, başlangıç noktası kurallar değil hedeflerdir. Eylemler, bu hedeflere ne ölçüde ulaştıklarına göre değerlendirilir.
- Bu yaklaşım **yararcılık** olarak da adlandırılır. Yararcılık, olası tüm yararlı sonuçları çıkarır, bunları olası zararlı sonuçlara karşı tartar ve “en fazla insan için en büyük mutluluk sağlayan eylemi gerçekleştirir”
- Diyelim ki bir şey yapmak istiyorsunuz ve bunun sonuççu yaklaşıma göre yapılacak doğru şey olup olmadığını merak ediyorsunuz. Bu durum için önerilen sinama evrenselleştirme sinamasıdır.
- Basit bir ifadeyle **“herkes, benim şu anda yapmayı düşündüğüm şeyi yapsaydı ne olurdu?”** diye sorulabilir. Herkes böyle davranırsa daha iyi olmaz mıydı?, Herkesin bunu yapmasının sonuçları, yapmamasının sonuçlarından daha iyi olmaz mıydı? Soruları da benzer evrenselleştirme sorularıdır.

TEMEL ETİK MODELLERİ

3. Önemseme, (sorumluluk etiği)

- Önemseme etiği, duruma verilen tepkiye odaklanır. Bu nedenle tutarlılık ya da sonuçlar modelinde gerektiği gibi soyutlanmış biçimde düşünülmesi ya da ölçülmesi yerine durumların algılanış biçimleri üzerine temellenir.
- Tutarlılık ve sonuçlar yaklaşımları, bilişsel sorumluluk biçimlerine başvururken, önemseme kişisel olanı görmeyi de vurgular.
- Etik bir topluluğun üyeleri birbirlerini önemserler.
- Dünyada ve Dünyaya neler olduğunu önemsemek, herhangi bir ciddi araştırmanın önkoşuludur.

TEMEL ETİK MODELLERİ

Bir şeyin etik olup olmadığını sorgularken:

1. Yapılacak şey yasal mı?
2. Toplumsal değerlerimize uyuyor mu?
3. Mesleki değerlerimize uyuyor mu?
4. Yaparsanız kendinizi kötü hissedecek misiniz?
5. Yaptığınız gazetelere haber olsa nasıl görünür?
6. Yanlış olduğunu biliyorsanız yapmayın.
7. Emin değilseniz sorun.
8. Yanıt alana kadar sormaya devam edin.

ETİK TÜRLERİ

- Normatif etik
- Teleolojik etik
- Deontolojik etik (Ödev Etiği)
- Aksiyolojik etik (erdem etiği)
- Betimleyici etik
- Meta etik
- Meslek etiği

ETİK TÜRLERİ

- **Normatif etik**
- Klasik etiğin ana gövdesini oluşturmaktadır.
- Normatif etik, davranış düzenlemeleri konusuna eğilmektedir.
- Şu konularla ilgilenir:
 - İnsanların nasıl yaşamaları gerektiğini bildiren etik ilkelerin araştırılması
 - Hayatta en yüksek değere sahip şeylerin neler olduğunun tartışılması
 - Adil bir toplumun hangi unsurları içermesi gerektiğinin sorgulanması

ETİK TÜRLERİ

- **Teleolojik etik**
- İyi ve kötü temel kavramları üzerine inşa edilmiştir.
- Bu etik teorisine göre bir eylemi iyi ya da kötü yapan, **o eylemin sonuçlarıdır.**
- Bu teori aynı zamanda, bir uygulamanın veya davranışın sonuçlarının ne olacağı ile ilgilenmektedir.

ETİK TÜRLERİ

- **Deontolojik etik**
- Deontoloji sözcüğü, Yunanca 'görev' anlamına gelen 'deon' sözcüğünden türetilmiştir.
- Bu etik teori, davranışların sonuçlarıyla o davranışın ardındaki sebepler arasındaki bağlantıyı açığa çıkarmaya çalışır.
- Deontolojinin prensibi 'Başkalarının size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de başkalarına öyle davranın' düşüncesidir.
- Deontolojik etik, davranışın yalnız sonuçlarıyla değil, aynı zamanda **davranışın kendisi ve yapılış şekliyle de ilgilenir.**

ETİK TÜRLERİ

- **Aksiyojik etik (erdem etiği)**
- Bu etik anlayışın odak noktasında bireyin karakteri yer almaktadır.
- Önemli olan, erdemli bireylerin eylemlerinden çok karakterleridir.
- Temelde iyi, hayatla meşgul olan insanların (ahlaklı insanların) ne tür bireyler olması gerektiği ile ilgilenmektedir.

ETİK TÜRLERİ

- **Betimleyici etik**
- İnsanların ahlaki görüş ya da inançlarıyla ilgili olgusal önermelerden meydana gelen etik türüdür.

ETİK TÜRLERİ

- **Meta etik**
- Analitik veya eleştirel etik olarak da tanımlanmaktadır.
- Bu etik teorisinde ahlaki ilkelerin kaynağı araştırılmaktadır.
- Şu konularla ilgilidir:
 - Ahlaki dilin nasıl anlaşılması gerektiği
 - Ahlaki bilginin nasıl açıklanabileceği

ETİK TÜRLERİ

- **Meslek etiği**
- Kişilerin herhangi bir mesleği icra ederken
 - göz önünde bulundurması ve içselleştirmesi gereken
 - ve iş yaşamlarındaki kişilerin paylaştıkları kabul edilen yaklaşımlar, kurallar, tutum ve davranışlardır.

Meslek Kavramı

- Meslek, belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve beceriye dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş olarak tanımlanmaktadır.

Meslek Kavramı

- Akademik bir eğitim süreci sonunda elde edilen bilgi ve tecrübelere dayanan
- Zaman içinde geliştirilmiş teknikler içeren
- Etik kurallar ve standartlara bağlı biçimde sürdürülen
- Mesleği icra edenlerin bu etik kural ve standartlara bağlı kalmaması durumunda çeşitli yaptırımlarla cezalandırıldığı
- Ana amacı toplumdaki ihtiyacın karşılanmasına yönelik biçimde gereksinimlerin giderilmesi amacıyla hizmet etmek olan kimsenin geçimini sağlamak amacıyla yapmakta olduğu profesyonel uğraştır.

Meslek Kavramı

- Bir mesleğin, meslek olarak kabul edilmesi için gerekli ölçütler şunlardır:
 - Mesleğin elemanları uzmanlaşmış bilgi ve yöntem sahibi olmalıdır.
 - Toplumun diğer üyelerinden daha yüksek etik standartlara sahip olmalıdırlar.
 - Mesleğe giriş için düzenlenmiş kurallar olmalıdır.
 - Meslek elemanlarının performansı belirlenmeli, sorumluluklar ve görevler yerine getirilmezse gerekli hukuki ceza uygulanmalıdır.
 - Meslek topluma yarar sağlamalıdır.
 - Bazı iş gruplarına belirli haklar ve öncelikler tanınmalıdır.

MESLEK ETİĞİ

- « **Meslek Etiği**, ideal olarak, bir meslek sahibi kişinin uyması gereken, ahlaki olan özel davranışlardır. «*

*C.E. Harris, M. Davis, M. S. Pritchard, M.J. Robins, Engineering Ethics: What? Why? How? And When?, JEE, April 1996.

MESLEK ETİĞİ

Meslek etiğinin önem kazanmasına yol açan faktörler:

- Küresel pazardaki rekabet avantajının kazanılmasında, insan tutum ve davranışlarının etkisinin artması nedeni ile meslek etiğinin önem kazanması,
- Ekonomik ilişkilerde, uluslararası etik vizyonun ve ilkelerin itici gücü,
- Etik ve sosyal sorumluluk konularında gerçekleştirilen etkinliklerin, işletmelerin stratejik yönetimlerinin karlılık politikalarında ki araçlardan biri olması,
- Meslek etiği ilkelerinin, işletmelerin ilişkide bulundukları tüm işletme ve kişileri yakından ilgilendirmesi ve güven anlamını içermesi

MESLEK ETİĞİ

- Meslek etiğinin en önemli yanlarından biri dünyanın neresinde uygulanırsa uygulansın aynı meslekte çalışan bireyler aynı davranış kurallarına uymak zorundadır.
- Meslek etiği bireysel temelde ahlaklı olup olmamayı irdelemekten ziyade bir iş yapılırken, o işin iş dünyasının kabul edeceği ve toplumun benimseyeceği yöntemlerle yapılıp yapılmaması ile ilgilenir.
- Geleneksel meslek ahlakının temelinde yatan düşünce meslek sahiplerinin mesleklerini icra ederken kendilerine ihtiyaç duyanlara hizmet ederek kamu yararına çalışmalarınıdır

MESLEK ETİĞİ

Mesleği etiğe duyulan ihtiyaçlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Mesleki kimlik ihtiyacı
- Mesleki olgunluk standardı
- Mesleki sorumluluk bilinci oluşturmak
- Ürün standartlarını artırmak
- Mesleki davranış standardı oluşturmak
- Kabul edilebilir davranışları belirlemek
- İşverenler, çalışanlar ve müşteriler için yol göstericilik

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- Doğruluk
- Yasallık (Hukuka Saygı)
- Yeterlik (Liyakat)
- Güvenilirlik
- Mesleğe Bağlılık
- Dürüstlük
- Toplumsal ve mesleki sorumluluk
- Tarafsızlık

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- **Doğruluk**
- İş hayatı içerisinde doğru davranış biçimlerini uygulamak, dürüst, adil, eşit ve tarafsız olmak, yalan söylememek meslek etiğinin temel ilkelerindendir.
- Bütün meslektaşlar çalışmalarının her cephesinde dürüstlük sergilemelidir.
- Meslektaşların kurdukları ilişkiler ve kurum dışındaki temasları samimi ve hakkaniyetli olmalıdır, yürütülen bütün faaliyetlerde itimada dayalı bir güven ortamı sağlanmalıdır.

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- **Yasallık (Hukuka Saygı)**
- İş hayatında üretilen her türlü malın üretiminde ve çalışanlarla ilgili problemlerin çözümünde yasalara bağlı kalmak da mesleki etik ilkelerindendir.
- Günümüzde iş yaşamında gerek üretim alanını gerekse çalışma hayatını düzenleyen yasalar mevcuttur.
- Hatta yalnızca devletlerin değil uluslararası bir takım kuruluşların da bu konuda etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bunlara örnek olarak çalışma hayatını düzenleyen Uluslararası Çalışma Örgütü ile üretim standartlarını düzenleyen Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO)'yu sayabiliriz.
- Hukuken suç teşkil eden emirlerin yerine getirilmemesi konusunda yöneticiler kesin tavır içinde olmalıdırlar.
- Emirlerin yasalara aykırılığının, üst yöneticilere hatırlatılması, yöneticinin yönetimde keyfiliğinin ortadan kaldırılması ve hukukun üstünlüğünün sağlanmasında önemli katkıları olmaktadır.

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- **Yeterlik (Liyakat)**
- İş hayatında her gün sürekli gelişmeler olmaktadır. Bu gelişmeleri takip etmek, kendini yenilemek, iş hayatına uyarlamak mesleki etik ilkeleri arasında önemli yer tutmaktadır.
- Meslekte sahip olunan mesleki yeterlilik, o işi yapmak konusunda kişiye toplum içerisinde “uzman”, “profesyonel”, “liyakatli”, “yetkili” veya “yeterli kişi” gibi kimlikler kazandırır.
- Bir işi yapabilmek için diploma ya da herhangi bir belge almak, gerçekte o kişiye söz konusu işi yapabilme konusunda hak ve yetki verir. Bu nedenle meslek elemanlarının iyi bir eğitimden geçmiş olmaları gereklidir.
- Yeterlik aynı zamanda sorumluluk alabilme, inisiyatif kullanabilme davranışıdır.

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- **Güvenilirlik**
- Güven oluşturma, şeffaflık veya var olma belirli bir güvenilirlik sonucu ortaya çıkar. Meslek sahibi insanlar ve profesyoneller, mesleki görevlerini yerine getirirken toplumun, diğer canlıların ve çevrenin güvenliğini ön planda tutmalıdırlar.
- Meslek olarak kabul edilen bütün işlerin kendine özgü etik değer ve ilkeleri vardır.
- Mesleğin üyeleri bu etik değer ve ilkelere uygun davranmak durumundadırlar. Uygun davranmadıkları durumda meslek etiği ilkeleri devreye girer.

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- **Mesleğe Bağlılık**
- Mesleki etik ilkelerinden biri de kişinin yaptığı işi doğru yapması, işine sadakatli davranması ve işini en iyi şekilde tanzim etmesidir.
- Kişi meslek hayatı boyunca kendini işinde güncel tutmalıdır.
- Kendini geliştirmeli ve sürekli eğitim imkânlarından yararlanmalıdır.
- İşini ön planda tutarak gereken önemi göstermelidir.
- Yalnızca kendini geliştirmekle kalmayıp meslektaşlarının mesleki gelişimine de katkı sağlamak meslek etiği içindedir.
- Mesleğe bağlılık kişinin işini sevmesine, işini geliştirmesine ve huzurlu bir ortamda çalışmasına katkıda bulunur. Bu da işteki ve sosyal hayattaki verimliliği artırır.

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- **Dürüstlük**
- Dürüstlük ve onur iç içe kavramlardır. Bu iki kavram aynı kökten türemişlerdir.
- Meslek sahibi, dürüst olmayı kendine prensip edinmelidir. Dürüstlükten herhangi bir durumda ve koşulda geri adım atmamalıdır.
- Dürüst insan gerçekçidir. Yalan söylemez ya da aldatmaz

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- **Toplumsal ve mesleki sorumluluk**
- Meslek sahipleri yapacakları işin toplum ve çevre açısından tehlikeli olup; olmayacağına karar vermelidirler.
- İşin gerçekten zararlı olabileceği düşünülüyorsa vazgeçmeli ve bunu ilgili kişilere bildirmelidirler.
- Toplumun ilgi alanı içerisinde bulunan konuları, gerekli ayrıntılarıyla açıklarlar.
- Tabiatı ve çevreyi korumayı sadece bir görev olarak görmez, bunun bilincini topluma yaymaya gayret eder.
- Küresel bir dünyada, yaşanabilir bir çevreye sahip olmak ve gelecek nesillere temiz bir çevre bırakmak için elindeki kaynakları en temiz bir şekilde kullanmaya çalışır.

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik İlkeleri

- **Tarafsızlık**
- Tarafsızlık ya da nesnellik, insanın bireyleri ya da nesneleri olduğu gibi görebilmesi ve bu görüntüyü bireyin kendi istek ve korkuları ile oluşturduğu görüntüden ayırabilmesidir.
- Tarafsızlık ya da nesnellik her şeyi doğallığı içerisinde görmeyi gerektirir.
- İdareciler, kamu görevlileri, bütün çalışanlar görevlerini tarafsız olarak yapmalıdırlar. Hizmetlerine tarafsız yönden bakmalıdırlar

MESLEK ETİĞİ

Mesleki Etik Dışı Davranışlar

- Ayrımcılık
- Kayırma
- Rüşvet
- Psikolojik Yıldıрма (Mobbing)
- Görevde İhmal
- Sömürü (İstismar)
- Bencillik
- Yolsuzluk
- Şiddet-Baskı-Saldırganlık
- İş İlişkilerine Politika Karıştırma
- Hakaret ve Küfür
- Bedensel ve Cinsel İstismar
- Görev ve Yetkinin Kötüye Kullanımı
- Dedikodu
- Zimmet

TEŞEKKÜRLER...

